

# Etični kodeks izvajanja raziskav na Gozdarskem inštitutu Slovenije

## Preambula

Ta kodeks določa načela, standarde in postopke za zagotavljanje raziskovalne integritete na Gozdarskem inštitutu Slovenije (v nadaljevanju GIS). Temelji na Evropskem kodeksu ravnanja za raziskovalno integriteto (ALLEA, revidirana izdaja 2023) in sledi priporočilom Nacionalnega sveta za etiko in integriteto v znanosti (MVZI, 2025). Dopolnjuje jih s posebnimi zahtevami GIS in pravnimi predpisi (ZZrID, GDPR/ZVOP-2 in Uredba o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti Uradni list RS, št. 59/23, 39/25).

Kodeks postavlja temelje etičnega ravnanja, zato se uporablja za vse zaposlene, študente, pridružene raziskovalce ter zunanje sodelavce GIS.

Namen kodeksa je graditi in spodbujati visoke poklicne in etične standarde vseh zaposlenih in s tem krepiti odgovornost ter svobodo raziskovanja.

## I. Temeljna načela izvajanja raziskav na GIS

Zaposleni pri svojem delu spoštuje naslednja temeljna etična načela raziskovalnega dela:

- Zanesljivost:** zagotavljanje kakovosti raziskav od zasnove, metodologije, analize in uporabe virov.
- Poštenost:** pregledno, celovito in nepristransko razvijanje, izvajanje, poročanje in komuniciranje o raziskavah.
- Spoštovanje:** do sodelavcev, udeležencev raziskav, raziskovalnih subjektov, družbe, ekosistemov, okolja in kulturne dediščine.
- Odgovornost:** za raziskave od ideje do objave, upravljanje podatkov in gradiva, nadzor, mentorstvo in širši družbeni učinki.
- Integriteta:** zavračanje vsakršnega ponarejanja, prirejanja ali selektivne uporabe podatkov in rezultatov.

## II. Dobre raziskovalne prakse

### Raziskovalno okolje

- GIS spodbuja kulturo integritete, pravičnosti, raznolikosti in vključenosti.
- GIS zagotavlja infrastrukturo za odgovorno upravljanje podatkov in objavljanja raziskovalnih dosežkov skladno z načeli odprte znanosti in načeli FAIR.

### **Usposabljanje, nadzor in mentorstvo**

- GIS podpira in spodbuja uvodna in periodična usposabljanja o integriteti, etiki, odprti znanosti, varstvu podatkov in raziskovalnih metodah.
- Vodje raziskav zagotavljajo zgled, usmerjanje in nadzor; posebno podporo se nudi raziskovalkam in raziskovalcem na začetku kariere.

### **Komisija za raziskovalno etiko in integriteto**

- ZS GIS je skladno s poslovnikom in Statutom GIS ustanovil stalno Komisijo za raziskovalno etiko in integriteto, katere člane na predlog ZS GIS imenuje direktor GIS.
- Komisija je neodvisno telo ki:
  - i. podajanje mnenj k NRRP (obvezno kadar se zbirani podatki nanašajo na osebne podatke in podatke vezane na delo z živalmi),
  - ii. podaja mnenja glede skladnosti metodologije izvedbe raziskav s tem kodeksom in z ustaljeno prakso na posameznem področju raziskovanja,
  - iii. podajanja mnenja glede etično občutljivih vprašanj v raziskavah,
  - iv. na osnovi prijave ali lastne pobude obravnava kršitve Kodeksa,
  - v. opravlja druge naloge skladno s tem Kodeksom in veljavnimi akti GIS.
  - vi. Pripravlja letna poročila o svojem delu

### **Raziskovalni postopki**

- Raziskave se načrtujejo, izvajajo in dokumentirajo skrbno in pregledno; uporabljene metode se jasno utemeljijo.
- Postopki upoštevajo razlike med udeleženci (npr. starost, spol, kultura) in načel etične obravnave ljudi, živali, okolja in kulturne dediščine.
- Poraba raziskovalnih finančnih sredstev je skrbna, skladna in dogovorjena, vključno z dokumentiranjem stroškov in spoštovanjem pogodbenih obveznosti.

### **Zaščitni ukrepi**

- Zaposleni spoštujejo veljavne kodekse, smernice in predpise; potrebna etična dovoljenja pridobijo pred začetkom raziskave.
- Zaposleni predhodno pridobijo oceno tveganj in pripravijo ukrepe za varnost, zdravje ter dobrobit ljudi, živali in okolja.

### **Upravljanje podatkov**

Načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki (NRRP/DMP) je obvezen pri vseh projektih; podatki, metapodatki, protokoli, kode in gradivo se hranijo za razumno obdobje.

Dostop do podatkov je praviloma odprt, skladen z načeli in politikami odprte znanosti (načela FAIR), razen v primerih utemeljenih izjem na podlagi Uredbe o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti. Utemeljitev izjeme mora biti obrazložena v NRRP.

Od udeležencev raziskav se pridobi informirano pisno soglasje, ki vsebuje informacije glede:

- namena raziskave (zakaj se podatki zbirajo in v kakšen namen bodo uporabljeni),
- prostovoljnosti sodelovanja (sodelovanje mora biti popolnoma prostovoljno; udeleženec se lahko kadarkoli umakne brez posledic),
- vrsti in obsegu osebnih podatkov (katere podatke se bo zbiralo in zakaj so potrebni),
- pravnih podlag za obdelavo podatkov (najpogosteje je to privolitev po členu 6(1a) GDPR),
- načina obdelave podatkov (kako bodo podatki shranjeni, varovani in kdo bo imel dostop),
- možnostih nadaljnje uporabe podatkov (npr. arhiviranje v repozitorijih, deljenje za znanstvene namene, anonimizacija),
- pravice udeležencev (pravica do dostopa, popravka, izbrisa, preklica soglasja ipd.) in
- kontaktni podatki raziskovalca ali institucije.

### **Sodelovanja**

- Partnerji se vnaprej dogovorijo o ciljih, standardih integritete, zakonodaji, upravljanju podatkov in postopkih reševanja morebitnih sporov.
- Objave in druge oblike razširjanja raziskovalnih rezultatov se usklajujejo pregledno; dogovorjeno je upravljanje intelektualne lastnine ter avtorskih in sorodnih pravic. Pri tem se upoštevajo smernice za določanje avtorstva na GIS.

### **Objave, avtorstvo in razširjanje**

- Avtorstvo temelji na prispevku posameznega avtorja. Pri vrednotenju prispevkov sledimo sistemu "CRediT" (<https://credit.niso.org/>). Zaporedje avtorjev se dogovori med avtorji, vključno s prvim(i) in vodilnim(i) avtorjem/i ter avtorjem/i za korespondenco. Postopek podrobneje opredeljujejo Smernice za določanje avtorstva na GIS.
- V objavo se vključuje izjavo o avtorskem prispevku; priznanje sodelavcev, financerjev in pomoči, ki ne izpolnjuje meril za avtorstvo.
- V objavi se navajajo viri/(so)financiranja navajajo skladno s pogodbenimi zahtevami (so)financerjev, politiko revij oz. založb ter dobro prakso navajanja financerjev.
- Popravki in umiki se izvedejo nemudoma; negativni rezultati so prav tako pomembni; spodbujamo objavljanje v zaupanja vrednih virih, pri mednarodno prepoznavnih zaupanja vrednih založbah in zaupanja vrednih repozitorijih.

### **Postopki recenzij in ocenjevanj znanstvenih prispevkov in projektov**

- Postopke recenziranja in ocenjevanja zaposleni izvajajo pošteno, kakovostno, hitro in zaupno (če ni drugače dogovorjeno).
- Pri ocenjevanju zaposleni upoštevajo kakovost, napredek znanja in vpliv, ne zgolj kvantitativni kazalniki (DORA, Leiden Manifesto, CoARA).

- Pri recenzijah znanstvenih prispevkov in drugod, če tako zahteva naročnik, se ne uporablja umetne inteligence.

### III. Neprimerne in nesprejemljive prakse

- Izmišljanje, ponarejanje ali plagiatorstvo (IPP).
- Prikrivanje podatkov ali rezultatov (tudi negativnih); razdrobljene objave; selektivno ali netočno sklicevanje.
- Manipuliranje z avtorstvom; samoplgiatorstvo\*; izkrivljanje dosežkov.
- Prikrivanje uporabe umetne inteligence ali avtomatiziranih orodij pri nastajanju vsebine ali analizah.
- Dopuščanje, da financerji ogrožajo neodvisnost raziskave.
- Zloraba položaja moči; zavlačevanje dela drugih.
- Zloraba statistike.
- Namerna uporaba nepoštenih založniških praks (plenilske revije in konference, plenilske založbe, ugrabljene revije). Avtorji so pred objavo zavezani k preverbi poštenosti založnika z rabo ustreznih spletnih orodij (npr.: <https://thinkchecksubmit.org/>) ali v Gozdarski knjižnici.
- Namerno objavljanja znanstvenih člankov v revijah z neustreznim recenzijskim postopkom.

### IV. Uporaba umetne inteligence in avtomatiziranih orodij

- Uporaba orodij umetne inteligence (npr. jezikovni modeli, generativna orodja, analitični pripomočki) mora biti razkrita v metodah in/ali razdelku o prispevkih oziroma ločenem poglavju prispevka.
- Orodja umetne inteligence se ne uporabljajo za ustvarjanje ponarejenih podatkov ali slik; vsebinske trditve morajo biti preverljive in preverjene.
- Osebnih podatkov praviloma ne obdelujemo z orodji umetne inteligence razen v kolikor za to pridobimo specifično privoljenje virov osebnih podatkov. Pri obdelavi osebnih podatkov z umetno inteligenco se izvede ocena učinkov na varstvo podatkov in upoštevajo načela sorazmernosti.

### V. Navzkrižja interesov

- Zaposleni so dolžni razkriti vsa finančna in nefinančna navzkrižja interesov v objavah, prijavah in javnih komunikacijah.
- Člani komisij in ocenjevalci prijavijo navzkrižja interesov in se skladno s pravili postopka izločijo iz odločanja.

---

\* Oblika nekoristne publikacije, ki brez navajanja ponovno uporabi vsebine iz avtorjevih lastnih predhodnih del. (Vir: [Glosar akademske integritete](#))

## VI. Postopki za obravnavo kršitev

- Prijave kršitev obravnava Komisija za raziskovalno etiko in integriteto.
- Način prijave: anonimna ali podpisana prijava se posreduje Komisiji; lahko preko varnega kanala ali zunanjega kanala v skladu z zakonodajo.
- Načela postopka: celoten postopek se vodi po načelu domnevne nedolžnosti; postopek naj bo pošten, celovitost in hiter, brez ogrožanja natančnosti; skozi celoten postopen se zagotavlja zaupnost in varstvo podatkov.
- Varstvo prijaviteljev: GIS ima ničelno toleranco do povračilnih ukrepov za prijave podane v dobri veri in ima vzpostavljene mehanizme podporne zaščite.
- Dokumentiranje: postopki so transparentno objavljeni, ukrepi sorazmerni glede na resnost kršitve in omogočajo možnost pritožbe.
- Kršitve kodeksa se obravnavajo transparentno, pravično in v skladu z notranjimi akti GIS.

## VIII. Odprta znanost in dostop do podatkov

- GIS podpira odprto znanost v skladu z načeli FAIR; negativni rezultati se publicirajo, kadar je to relevantno.
- GIS uporablja izjavo DORA in vodila Leiden Manifesto, ter jih preko pobude CoARA vključuje v pravičnejše, bolj kakovostno in bolj odprto vrednotenje raziskovalnega dela, kjer metrika ni edini kriterij; ceni se kakovost in relevantnost vsebine ter odprtost in sodelovanje.

## IX. Implementacija, spremljanje in izboljšave

- GIS pripravi in redno posodablja Načrt za spodbujanje raziskovalne integritete.
- Vsak raziskovalec je pri svojem delu dolžan spoštovati ta kodeks.
- Objavi se letno poročilo o delu Komisije GIS (brez osebnih podatkov): o prijavah, ugotovitvah, ukrepih in priporočilih za izboljšave.
- GIS pripravlja in spodbuja udeležbe na delavnicah, usposabljanjih s področja etike, spodbuja notranje mentorstva in jih vključuje v karierni razvoj zaposlenih.

## XI. Odnos do družbe

- Raziskave izvajamo skladno z zakonodajo, človekovimi pravicami in načeli trajnostnega razvoja in odprte znanosti.
- Rezultate komuniciramo na odgovoren način, brez zavajanja javnosti.
- Pri sodelovanju z gospodarstvom in politiko skrbimo za transparentnost in varstvo podatkov.
- Pri delu z ljudmi ali živalmi, spoštujemo najvišje etične standarde.

## **XII. Končne določbe**

Kodeks se objavi na spletni strani GIS.

Ljubljana, 8. 12. 2025



Predsednik Znanstvenega sveta GIS

dr. Tine Grebenc